

“ผู้ไทเรณูนคร”: อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กับการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคม
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภوتاอุเทน จังหวัดนครพนม
“Phu Tai Renu Nakorn” : Ethnic Identity and Integration of Social
Studies Teaching religion and culture Uthen Phatthana School
Tha Uthen District Nakhon Phanom Province

ชญานิน ไตรตัน¹, ธนัต ยันต์ทอง², ในตะวัน กำหอม³, กฤษณา นิยมทอง⁴
Chayanin Torat¹, Thanat Yanthong², Naitawan Kumhom³, Kritsada Niyomthong⁴

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Faculty of Social Sciences and Education Thongsook College

Corresponding author: E-mail: Chayanin@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) 14 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) 24 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) 23 มีนาคม 2568

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไทในพื้นที่ชุมชนเรณูนคร จังหวัดนครพนม 2) บูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภوتاอุเทน จังหวัดนครพนม ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ ได้แก่ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้อาวุโสหรือผู้มีความรู้ในท้องถิ่น 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ ครู นักเรียน ชาวบ้านที่เป็นผู้ไท เรณูนคร 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ ประชาชนทั่วไปในจังหวัดนครพนม การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จัดประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้ไทเรณูนคร ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม มีศิลปวัฒนธรรมและ วิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีนิยส่วนตัวรักความสงบ อยู่กันอย่างสันติ มีความรักและหวงแหนใน เผ่าพันธุ์ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ดนตรี ความเชื่อและภาษาพูดที่เป็น เอกลักษณ์เฉพาะ 2) การบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 สำรวจชุมชน เพื่อให้รู้จักชุมชนของตนเองเพื่อตั้งประเด็นการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการเก็บข้อมูลอย่างมีกระบวนการ ขั้นตอนที่ 3

ลงพื้นที่ ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยใช้ความรู้ตามวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วย 1) การตั้งประเด็นศึกษา 2) การเสาะหาแหล่งข้อมูลหลักฐาน 3) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน 4) การวิเคราะห์ ตรวจสอบ ประเมินคุณค่าหลักฐาน 5) การตีความเพื่อตอบประเด็นศึกษา 6) การนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีหลักฐาน มีเหตุผลและน่าสนใจ

คำสำคัญ: ผู้ไทเรณูนคร, อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์, การบูรณาการ

Abstract

This study aims to 1) Study the history of Phu Thai ethnicity in the Renu Nakhon community area. Nakhon Phanom Province 2) Integrate teaching of social studies subjects. Religion and culture of Uthen Phatthana School Tha Uthen District Nakhon Phanom Province in this research, a specific population and sample were used, consisting of 1) Knowledge group includes local scholars. Elders or people with local knowledge 2) Practitioner groups include teachers, students, Thai villagers, Renu Nakhon. 3) The general group includes the general public in Nakhon Phanom Province. This study The researcher used qualitative cultural research methods. Using tools to collect data, namely surveys, interviews, observation forms, and organizing small group meetings and workshop

The results of the study found that 1) Thai Renu Nakhon people who live in Renu Nakhon District Nakhon Phanom Province There is art and culture and A unique way of life Has a personal personality that loves peace Live together in peace There is love and jealousy for the race, customs, traditions, arts and culture, dress, music, beliefs and spoken language that are. unique 2) Integrating the teaching of social studies subjects Religion and culture consists of 4 steps: Step 1: Survey the community to get to know your own community in order to set learning points. Step 2: Plan the data collection process in a systematic way. Step 3: Visit the area Step 4 is presented according to the historical method. Using knowledge according to methods historical Consisting of 1) setting up the study issues 2) searching for sources of evidence 3) gathering complete relevant information 4) analyzing, examining, and evaluating the value of evidence 5) interpreting

Keywords: Phu Tai Renu Nakorn, ethnic identity, integration

บทนำ

ในสังคมของมนุษย์ประกอบไปด้วยความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ด้านศาสนา ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีความหลากหลายนี้เอง ได้นำพาความแตกต่างให้กับผู้คนในสังคมให้มีความแตกต่างกัน ก่อให้เกิดการแบ่งตัวออกเป็นชั่ว เป็นกลุ่มเป็นก้อน ตามลักษณะที่ตนเองมีลักษณะความคล้ายคลึงกัน การก่อเกิดกลุ่มต่างๆ นี้เองก่อให้เกิดอัตลักษณ์ (Identity) ใหม่ๆ ขึ้นในสังคมมากมาย เนื่องจากอัตลักษณ์ ในการแสดงถึงความเป็นตัวตน หรือการตอบคำถามให้กับตนเอง “เราคือใคร” และ “เราเป็นใครในสายตาผู้อื่น” ทำให้อัตลักษณ์เป็นการกำหนดตำแหน่ง (Position) ให้กับคนในสังคม ในการสื่อสารว่าตนเองเป็นใคร และสื่อสารให้กับบุคคลในสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบข้างตัวเอง ให้เกิดการรับรู้ที่ตัวเองเป็นอย่างไรสังคมมนุษย์ที่มีความหลากหลายก่อให้เกิดกลุ่มต่างๆ เช่นกลุ่ม นักธุรกิจ กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า กลุ่มนักเรียนนักศึกษา นิสิต กลุ่มต่างๆ ในสังคมที่ตนเองสังกัดนี้เองเป็นกลุ่มที่มีลักษณะทาง ประชากรศาสตร์ กล่าวคือ เพศ อาชีพ การศึกษา ที่คล้ายถึงกัน ก็มักจะมีความคิดและการสื่อสารใน แนวทางเดียวกัน เห็นได้ว่าภายในสังคมประกอบไปด้วยกลุ่มทางสังคมที่หลากหลาย แต่ละกลุ่มมี ความคิด และการแสดงออกเป็นของตัวเองที่เรียกว่า อัตลักษณ์ของตนเองให้สังคมรับรู้ถึงความ แตกต่างกันไป เพื่อแสดงให้เห็นสังคมหนึ่งหนึ่งว่ากลุ่มของตัวเองเป็นใคร และสังคมเองก็รับรู้ ว่าเรานั้นเป็นอย่างไรด้วย นอกจากนี้สังคมที่เป็นปัจเจก คนในสังคมก็จะยอมแสดงอัตลักษณ์ เพื่อสื่อสาร กับคนในสังคมว่าตนเองเป็นใคร มาจากไหน ต้องการให้สังคมมองหาที่ตนเองเช่นไร โดยอัตลักษณ์ทาง ส่วนบุคคลและสังคมนี้ เป็นการสื่อสารที่ส่งสารของผู้ส่งสารต้องการให้ผู้รับสารคือคนในสังคมนั้นๆ รับรู้ ถึงความเป็นตัวตน ทั้งของบุคคลและของกลุ่ม ซึ่งจะมีการแลกเปลี่ยนหน้าที่ซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้นำเสนอและผู้รับสาร(นฤพรดินทร์ สาสีพันธ์.2564)

ชาวผู้ไทจังหวัดนครพนม อยู่ในอำเภอเรณูนคร อำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม (นพดล ตั้งสกุล และ จันทนีย์ วงศ์คำ. 2548) บรรพบุรุษของชาวผู้ไท เดิมมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ตอนใต้ ของจีนมีการอพยพหนีภัยสงครามตามกลุ่มคนไทยลงมาทางตอนใต้ผ่านบ้านเต่าปู้ ผ่านบ้านน่าน้อย อ้อยหนูลงสู่ที่ราบเมืองแฉง (เดียนเบียนฟู) ในเขตแดนประเทศเวียดนาม และได้ลงมาทางใต้เรื่อย ๆ จึงได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ตอนกลางของเวียดนามตั้งแต่เมืองเหง่ฮาน ถึงเมืองเว้ญซุน และได้มากับกองทัพเจ้า อนุรุธที่มาตีเมืองเวียงจันทน์ได้สำเร็จและได้นำชาวผู้ไทเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนลาวแถบแขวงคำ ม่วน และแขวงสะหวันนะเขตนาโดยทำว่ก้าหัวหน้าชาวผู้ไทได้อพยพลูกหลาน เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เจ้าอนุรุธผู้ครองนครเวียงจันทน์ พระองค์ได้โปรดให้ชาวผู้ไทกลุ่มนี้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองวัง เมืองเซโปน เมืองนอง เมืองพลาน เมืองพิน เมืองผาบังซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิมของชาวข่าอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ในภูมิภาคอีสานของประเทศไทยมีศิลปวัฒนธรรมมีความอุดมไปด้วยสีสันที่น่าศึกษาเป็น อย่างยิ่ง เนื่องจากประชากรที่มีหลากหลายเชื้อชาติ อาทิ ลาว ไทญ้อ ข่า ส่วย กูย ขแม กะเลิง ไท พวน ไทดา

ญวน ไทโคราช ภูไท เป็นต้น ชาวภูไท ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีแม่น้ำโขง แยกกลุ่มนี้ออกจากภูไทในภาคเหนือของลาว และญวน กลุ่มภูไทกลุ่มใหญ่ที่สุดอาจจะอยู่ แถบลุ่มน้ำโขง และแถบเทือกเขาภูพาน เช่น จังหวัดนครพนม ได้แก่อำเภอดงหลวง อี หาดุนม เรณูนคร นาแก จังหวัดสกลนคร ได้แก่ อำเภอดงหลวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ เขาวง สหัสขันธ์ชนเผ่าภูไท เป็นคนเผ่าไทยกลุ่มหนึ่งที่มีอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย และอาณาจักรล้านช้าง การเคลื่อนย้ายของชาวภูไท เข้าสู่ภาคอีสานมีหลายครั้ง และมาจากที่ต่างๆ จึงทำให้กลุ่มภูไทที่เข้ามา อยู่ในจังหวัดสกลนคร เรียกชื่อตัวเองตามแหล่งเมืองเดิมของตนเช่น ผู้ไทวัง คือ ผู้ไทที่อพยพมาจาก เวียงวัง มาตั้งบ้านเรือนอยู่แถบอำเภอดงหลวง ผู้ไทกระบอง คือผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองกะบอง มาตั้งบ้านเรือนในเขตอำเภอดงหลวง ผู้ไทกะตาก คือผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองกะตาก มาตั้งบ้านเรือนอยู่ แถบตำบลโนนหอม และแถบริมหนองหาร ทางทิศใต้(ชัยปดินทร์ สาลีพันธ์.2540)

ใน พ.ศ. 2250 อาณาจักรล้านช้างได้แตกเป็น 2 อาณาจักร คือทางเหนือ เรียกว่า อาณาจักรล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง ทางใต้ เรียกว่า อาณาจักรล้านช้างร่มขาวเวียงจันทน์ สิบสอง จุไทยอยู่ภายใต้การดูแลของอาณาจักรแรกต่อมาบังเกิดการขัดแย้งระหว่าง ท้าวคำหัวหน้าของชาวภูไท กับเจ้าเมืองน่านน้อยอ้อยหนู (น่านน้อยอ้อยหนู) ท้าวคำพา ชาวภูไทเป็น จำนวนมาก (ประมาณหมื่นคน) อพยพจากเมืองน่านน้อยอ้อยหนูมาขอขึ้นกับเวียงจันทน์ โดยทาง เวียงจันทน์ให้ไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองวัง (อยู่ทางตะวันออกของเมืองมุกดาหาร ห่างประมาณ 150 กิโลเมตร) ชาวภูไทกลุ่มนี้ ได้ส่งส่วยมิดโต้และขวานให้เวียงจันทน์ ปีละ 500 เล่ม แต่เนื่องจากเมืองวังอยู่ชายแดน อาณาจักรล้านช้างร่มขาวเวียงจันทน์ แต่ใกล้พรมแดนเวียดนาม พวกเขาจึงได้ส่งส่วยขึ้น 5 ปี (ปีหนึ่งหนัก 5 ชั่ง) ให้แก่ เจ้าเมืองคารัวของเวียดนามด้วย(นฤปดินทร์ สาลีพันธ์.2548)เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายข้ามรัฐและข้ามมาสู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงของกลุ่มผู้ไทเรณูนครได้อ้างอิงถึงคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่เรณูนครเล่าให้ฟังกล่าวถึงบรรพบุรุษเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อครั้งอพยพโดยการนำของ ท้าวเพชรท้าวสายซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นสูงของเมืองวังข้ามโขงมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่บริเวณหนองหานสกลนคร มีการยังชีพด้วยการทำไร่ นา จนกระทั่งเกิดโรคภัยไข้เจ็บจึงพยายามจะอพยพย้ายกลับไปอยู่เมืองวังตามเดิม แต่ในระหว่างทางท้าวเพชรได้พบกับพระภิกษุผู้มาจากวัดพระธาตุพนม และได้รับคำแนะนำว่าอย่าย้ายกลับ ท้าวเพชรจึงนำชาวผู้ไทไปตั้งถิ่นฐานที่ดงหวายสายบ่อแก้ว หรือเมืองเรณูนครในปัจจุบัน (ถวิล ทองสว่างรัตน์. 2529) อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในสังคม ประกอบด้วยอัตลักษณ์อันหลากหลายตาม ตามกลุ่ม ต่างๆ ที่กล่าวมาของชาวภูไทข้างต้น เมื่อกลุ่มชาวภูไทดังกล่าวถึงอัตลักษณ์ยังเป็นการแสดงถึงอำนาจ และพื้นที่ทางสังคมด้วยกล่าวคือ หากอัตลักษณ์ใดมีอำนาจทางสังคมมากกว่าอัตลักษณ์นั้นก็จะเป็นการกดทับอัตลักษณ์ที่มีความด้อยอำนาจทางสังคมว่าให้ตกเป็น

รองทำให้อัตลักษณ์ที่เป็นรอง ซึ่งขาด ทั้งอำนาจและพื้นที่ทางสังคมแต่อัตลักษณ์กระแสรองเพราะจะต่อสู้ต่อรองเพื่อให้ตนเองมีพื้นที่ทาง สังคมและ อารมณ์อัตลักษณ์ของตนเองต่อไป

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นวิชาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตรวมถึงศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม วิชาสังคมศึกษาจึงช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไรและเข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ตามกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและ เข้าใจผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรม มีความอดทน อดกลั้น สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก อันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการเรียนวิชาสังคมศึกษาความสำเร็จของการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คือ การที่ผู้เรียนเข้าใจและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ให้เป็นชีวิตที่ดีงาม และช่วยสร้างสรรค์สังคม ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนสังคม จึงเชื่อมโยงและบูรณาการให้เด็กได้เรียนรู้การใช้ชีวิตที่ถูกต้อง อยู่อย่างมีความสุข โดยเรียนผ่านสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องหรือในโรงเรียนหรือวิเคราะห์จากตัวอย่างสถานการณ์ที่เป็นจริงในสังคมเพื่อให้เด็กฝึกคิดวิเคราะห์ รู้ทันการเปลี่ยนแปลง รู้จักตัวเอง สามารถจัดการชีวิตของตนเองและมีวิถีชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มณีรัตน์ ศุภานุสนธิ์.2560)

สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่ศึกษารายวิชาเพิ่มเติมการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้าง การศึกษาของคนในท้องถิ่น ประวัติศาสตร์หมู่บ้านหรือชุมชนท้องถิ่นแล้ว ก็จะ สามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นแบบเรียน หรือการ ออกแบบเป็นหลักสูตรเฉพาะของท้องถิ่นได้ซึ่งจะทำให้ คนในท้องถิ่นได้เข้าใจท้องถิ่นของตนมากขึ้น และจะเป็น ปัจจัยที่จะสร้างความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น ในขณะที่ การจัดการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็ช่วยเป็น ฐานการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ในการส่งเสริม การท่องเที่ยวท้องถิ่นได้ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญคือการศึกษาท้องถิ่นต้องอาศัยสถานศึกษาในท้องถิ่น ให้นักเรียนได้เรียนรู้ ที่มาของบรรพบุรุษตน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับประเด็น การสร้างความตระหนักและรักท้องถิ่นผ่านการศึกษา ในท้องถิ่นได้หรือการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านสถานศึกษาในท้องถิ่น โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นจาก การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการสร้าง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถให้ความรู้ผ่านการศึกษา ตามอหยาศัยได้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยการนำ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมมาเป็น ฐานในการเรียนรู้ซึ่งเป็นการเรียบเรียงชุดองค์ความรู้ ประวัติศาสตร์มาเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่คนในท้องถิ่นสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในท้องถิ่น (กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา

วัฒนธรรม.2564) โดยมี วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือ 1) การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) การทบทวนวรรณกรรมและหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อแสวงหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 4) การวิเคราะห์สังเคราะห์ตีความข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์5) การนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 6) การใช้ประโยชน์จาก ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งนี้บทเรียนการนำประวัติศาสตร์มาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นอีสานมีหลายมิติด้วยกันได้แก่ 1) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างความตระหนักและสำนึกรักท้องถิ่น 2) การใช้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการต่อสู้กับอำนาจรัฐและทุนภายนอก 3) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวโดยท้องถิ่น และ 4) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้าง การศึกษาของคนในท้องถิ่น(สุนทรชัย ขอบยศ.2562)

จากการจัดการศึกษาที่ผ่านมา สภาพปัญหาของการจัดการเรียนรู้ นักเรียนขาดทักษะกระบวนการ ขาดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ไม่สามารถบูรณาการเชื่อมโยงไปยังเนื้อหาสาระอื่น ๆ ได้ ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของการเรียนการสอน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในการวางแผนการจัดการศึกษาให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับความต้องการ ในการจัดการศึกษาในอนาคตโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่สำคัญและมีบทบาทหน้าที่ในการนำนโยบายมาสู่สถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษามีการประยุกต์ใช้และบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ตอบสนองตามเป้าหมายการจัด การศึกษาในปัจจุบันและตอบสนองต่อการปฏิรูปการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตนเองอย่างได้ผลและเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงสนใจที่จะศึกษา โดยบูรณาการ“ผู้ไทเรณูนคร” : อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กับการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงเจริญ จังหวัดนครพนม เพื่อทำให้ครูมีความรู้ความสามารถ มีทักษะ การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์และขอบเขตของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ผู้ไทในพื้นที่ชุมชนเรณูนคร จังหวัดนครพนม
2. เพื่อบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงเจริญ จังหวัดนครพนม

วิธีการดำเนินการศึกษา

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสำรวจ (Survey) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structure Interview) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ดังนี้ (ในตะวัน กำหอม. 2559)

1.1 แบบสำรวจ (Survey)

แบบสำรวจ ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลฉบับต้นที่กโดยแบ่งประเด็นการสำรวจต่างๆดังนี้

1.1.1 สำรวจสภาพพื้นที่

1.1.2 สำรวจเส้นทางการเดินทาง

1.1.3 สำรวจวิถีชีวิตชาวบ้าน

1.1.4 สำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ

1.1.5 สำรวจพื้นที่การท่องเที่ยวทางบก

1.1.6 สำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ก่อนทำการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านทั่วไป นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้สอบถามจากหน่วยงานทางราชการและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นองค์ความรู้เบื้องต้นในบริบทพื้นที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้และนำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

1.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) มี 2 แบบดังนี้

1.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

เพื่อใช้สัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้แต่ละประเด็นคำถาม ปรับปรุงจาก (สุนทรชัย ขอบยศ.2562) (2561)ในตะวัน กำหอม(2559)และฤทัยพรรณ ทองจับ(2564)โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคำตอบตามกรอบแนวคิดและความมุ่งหมายของการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 1 ชุด ดังนี้ แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ ประเพณี หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเพณีที่ปฏิบัติกันสืบต่อมา

1.2.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non - Structured Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปแบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบเพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎีและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) จากผู้รู้ (Key

Informats) และมีจุดสนใจในการสัมภาษณ์ในเรื่องผู้ไทเรณูนคร”: อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กับการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอนุเทพพัฒนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครพนม เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถาม ข้อมูลรายละเอียดต่างๆดังนี้ ประวัติชุมชนในอดีตและสภาพปัจจุบันของชุมชนวิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ อาหารการกิน การแต่งกาย ความรู้ทักษะอาชีพ

1.3 แบบการสังเกต (Observation) แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

1.3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าไปพักอาศัยอยู่กับชุมชน โดยร่วมทำกิจกรรม สังเกต เกี่ยวกับบริบททางด้านวัฒนธรรม เพื่อนำไปกระทำข้อมูลต่อไป

1.3.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม(Non - participant Observation) ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตกิจกรรมในชุมชนอยู่ภายนอกที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

1.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการนี้ ในการศึกษาวิจัยด้วยซึ่งใช้เก็บข้อมูลกลุ่มและเป็นการตรวจสอบข้อมูล ในประเด็นต่างๆ โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ คือ กลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยการกำหนดกลุ่มละประมาณ 5-10 คน ในพื้นที่ ในการสนทนาผู้วิจัยจะกล่าวนำและให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นในอย่างเปิดเผยและข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะได้จัดทำเป็นใบงานประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไปพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีอื่น

1.5 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการนี้ ในการศึกษาวิจัยด้วยซึ่งใช้เก็บข้อมูลกลุ่มและเป็นการตรวจสอบข้อมูล ในประเด็นต่างๆ โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่ทำการศึกษากำนันพื้นที่ คือ กลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน ครู พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล โดยการกำหนดกลุ่มละประมาณ 5-10 คน ในประชุมเชิงปฏิบัติการ จะกล่าวนำและให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นในอย่างเปิดเผยและข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยจะได้จัดทำเป็นแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไปพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีอื่น ๆ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ขั้นตอนคือ

การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นที่ 1 เรียกว่า การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือวิชาการ สอบถามข้อมูลจากชุมชน และเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นที่ 2 เรียกว่า การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้เก็บข้อมูลยึดหลัก “องค์รวม” (Holistic) ตามแนวคิดของงามพิศ สัตย์สงวน (2539 : 53-55 อ้างอิงใน ใน ตะวัน กำหอม. 2559) ดังนั้นผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาภาคสนาม (Field Studies) ประมาณ 6 เดือน เพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. แบบสำรวจ ผู้วิจัยขอความร่วมมือและจัดส่งแบบสำรวจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interviews) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ทำการสัมภาษณ์ตามแนวแบบสัมภาษณ์ เพื่อหาคำตอบตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยมีแบบสัมภาษณ์และเครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ วีดิโอบันทึกภาพและเสียงเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

(1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น โดย การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมอำเภอ ที่ทำการศึกษา จำนวน 2 คน

(2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งเป็น 5 ชุด แต่ละชุดใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 5 กลุ่มคือ กลุ่มผู้นำชุมชน ครู พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาเทศบาล/ องค์การบริหารส่วนตำบล

2) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interviews) เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interviews) เปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมาย โดยใช้ทฤษฎี

3. แบบสังเกต ผู้วิจัยสังเกตการจัดงานประเพณี ตามแบบสังเกต 2 รูปแบบดังนี้

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observations) ผู้วิจัยได้เข้าไปพักอาศัยอยู่ในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมในชีวิตประจำวัน สังเกต ซักถามข้อมูลที่ต้องการจดบันทึกโดยใช้แบบสังเกตเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมกับเปิดเผยตัวเองว่าเป็นนักวิจัย

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Participant and Non-participant Observation) ผู้วิจัยทำการสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านแล้วจดบันทึกข้อมูลที่พบโดยใช้แบบสังเกตเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มกับคน ชุมชนในพื้นที่ชุมชน ที่ทำการศึกษา จำนวนพื้นที่ พื้นที่ที่ทำการศึกษาและเป็นพื้นที่ ประกอบด้วยผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและ

นักท่องเที่ยวนำมาร่วมสนทนากลุ่มตามกรอบและจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยใช้แบบบันทึกเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

5.การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มกับคนชุมชนในพื้นที่ชุมชนที่ทำการศึกษานำจำนวนพื้นที่มาร่วมสนทนากลุ่มตามกรอบและจุดมุ่งหมายของการวิจัย กรอบประเด็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ทรงคุณวุฒิ: อัครลักษณ์ของชาติพันธ์ โดยใช้แบบบันทึกเสียง วิดีโอบันทึกภาพและเสียงเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

3. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การจัดกระทำข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลจากเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การบันทึกข้อมูล การสังเกต

1) การบันทึกข้อมูลใช้แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มและการจดบันทึกลงในสมุดบันทึกและกล้องถ่ายรูปในการบันทึกภาพที่เป็นกิจกรรมทางสังคมซึ่งถือว่าเป็นวิถีชีวิตของชาวชุมชน(ในตะวัน กำหม่อม. 2559)

2) นำข้อมูลในแต่ละวันมาสรุปและจัดหมวดหมู่ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามแต่ละประเภทที่ตั้งไว้ เพื่อตอบคำถามการวิจัยและตาม ความมุ่งหมายของการวิจัย

3) ข้อมูลเพิ่มเติมในเทปที่บันทึกเสียงมาในแต่ละวันก็จะถอดเทปบันทึกเสียงเพื่อเพิ่มเติมเนื้อหาหรือข้อมูลที่ขาดหายไปจากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตและจดบันทึกให้ครบถ้วน ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเป็นกรณีไป

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการจัดและทำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้มาจากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การจดบันทึก การอัดเทป และการบันทึกภาพ จัดเป็นหมวดหมู่ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยแล้วดำเนินการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามความมุ่งหมายและกรอบตามความคิดที่กำหนดไว้ ได้แก่ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Inductio) และการวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) ดังนี้(ในตะวัน กำหม่อม. 2559)

(1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analysis Induction) เป็นวิธีวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสร้างข้อมูลจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏที่มองเห็นจากการลง

ภาคสนาม เป็นต้นว่า กิจกรรมในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาพัฒนาตลอดทั้งสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและชนบประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่และหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาจัดจำแนกเป็นประเภทตามความมุ่งหมายของการวิจัยและจึงวิเคราะห์ด้วยทฤษฎี เพื่อมาอธิบายสภาพสังคมของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงและบทบาทหน้าที่ขององค์ภายในชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกมากระทบชุมชนดั้งเดิมและนำไปสู่การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมและทฤษฎีต่างๆ ในการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายและกรอบแนวคิดในการวิจัย

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลงานวิจัยนั้น หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนหนึ่งแล้ว และเพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและมีความสอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้มีการ พิจารณาและวิพากษ์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยเสนอต่อที่ประชุมของกลุ่มและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการวิจัยให้ทราบ ในการพิจารณาตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีรวมทั้งของเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอข้อมูลพร้อมภาพประกอบบางขั้นตอนของการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยใช้แบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการศึกษา

1. ชาวภูไท อพยพมาจากตอนใต้ของประเทศจีนเข้าสู่เมืองเดียนเบียนฟู บ้านน่านน้อยอ้อยหนู แล้ว อพยพต่อมาเรื่อยๆ จากพื้นที่ที่มีจำนวนจำกัดการขยายตัวเกิดการขัดแย้ง จึงได้มาตั้งที่ใหม่บริเวณ เมืองวัง เมืองอ่างคาว เมืองเซโปน เมืองพิน เมืองนอง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาชาวภูไทในเมืองวังได้มีการขัดแย้งในการปกครองระหว่างสายเลือดจึงเกิดการอพยพข้ามฝั่งแม่น้ำโขงในบริเวณท่าธาตุพนม และเดินทางต่อไปยังแถบบริเวณหนองหานแต่สภาพอากาศไม่เหมาะสมเนื่องจากปกติเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีลมพัดผ่านทั้งมีน้ำมากสภาพอากาศชื้นจึงทำให้เด็กและคนชราเกิดอาการป่วยไข้และล้มตายมาก จึงมีแนวคิดว่าจะอพยพกลับอีกฝั่งของแม่น้ำโขงก่อนจะข้ามแม่น้ำโขงจึงพาขบวนผู้อพยพไปแคว้นมัสการพระธาตุพนม ท่านเจ้าอาวาสสมัยนั้นได้สอบถามและก็ได้ชี้แนะให้ไปตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้เคียง ณ บ้านดงหวายสายบอแก้ว ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากธาตุพนม อันมีชัยภูมิที่เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ ต่อมาชาวภูไทได้อพยพจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นระลอกๆ จากสาเหตุต่างกันแต่เนื่องด้วยพื้นเพของสายเลือดชาวภูไท จึงมีการ

ปฏิสัมพันธ์และในขณะนั้นไม่มีร้านสะดวกซื้อหรือโรงแรมผู้คนที่อพยพมาจากต่างถิ่นจึงต้องจัดการใช้ชีวิตโดยการทำมาหากินและแบ่งข้าวปลาอาหารเพื่อที่จะไปตั้งถิ่นฐานต่อไปในพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ดังนั้นพื้นที่เรณูนครจึงเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงของชาวภูไทในบริเวณที่ข้ามฝั่งแม่น้ำโขงมานี้ ซึ่งหากแม่น้ำกลุ่มใดมีพื้นที่และข้าวปลาอาหารแล้วแต่ก็ยังคงแวะเวียนมาตามไล่ถึงบุคคลที่อพยพมาก่อนแล้วก็เดินทางไปหาจุดมุ่งหมายของคนที่ต้องการพบเจอจึงปรากฏการณ์ของการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนภูไทด้วยกันเอง ชื่อชุมชนแห่งนี้จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเมืองเว (คำว่าเวหมายถึงการวนกลับในภาษาภูไทซึ่งตรงกับคนที่ต้องการสอบถามข้อมูลถึงแม่ไปต่าง พื้นที่แล้วแต่ต้องวนกลับมาถามบุคคลที่ต้องการพบเจอชาวภูไทด้วยกันเองในพื้นที่ฝั่งขวามแม่น้ำโขง) โดยเฉพาะเรณูนครถือว่าเป็นศูนย์กลางของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวภูไทในประเทศไทย เพราะการข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเข้ามาชาวภูไทส่วนใหญ่จะต้องแวะเวียนเข้ามาหาชุมชนแห่งนี้และสอบถามพร้อมทั้งแบ่งปันข้าวปลาอาหารเพื่อที่จะไปสร้างบ้านแปลงเมืองในพื้นที่ต่างๆ ต่อไปโดยในหลายพื้นที่ ดังปรากฏการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ของชาวภูไทที่อื่นๆ ว่าชาวเรณูนครเป็นพี่ใหญ่เป็นเชื้อเป็นสายที่เป็นนับว่าเป็นพี่ในการแบ่งปันข้าวปลาอาหารแล้วก็แบ่งปันสิ่งต่างๆ ไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในพื้นที่หลายพื้นที่เช่นเขาวง กุณินรายณ์ คำม่วง นาญง คาชะอี เป็นต้น หรือหลากหลายที่ของชาวภูไทในประเทศไทย

ประเพณีวัฒนธรรมชาวภูไทเรณูนครยึดตามครรลองชาวอีสานทั่วไปในอีสานสองคลองสิบสี่ โดยมีลักษณะใกล้เคียงแต่มีภาษาที่มีความแตกต่างหลายอย่างคงศิลปะและวัฒนธรรมในด้านของการบายศรีในวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ความเชื่อในชาวภูไทเรณูนครมีความเชื่อในด้านของนับถือ ผีบรรพบุรุษ และนับถือศาสนาพุทธ ในด้านการนับถือผีบรรพบุรุษจะเป็นการนับถือของปู่ลาซึ่งถือเป็นใจกลางบ้านหรือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนภูไทเรณูนครซึ่งมีความเชื่อว่าท่านจะสิ่งสถิตปกปักษ์รักษาและช่วยเหลือผู้คนชาวเรณูนครในสิ่งต่างๆ นั้นเอง ซึ่งประวัติท่านเป็นนักรบที่ดูแลและปกป้องชาวภูไท เรณูนครนั่นเอง

ภูมิศาสตร์ ชุมชนเรณูนครมีพื้นที่อาณาเขตติดต่อกับอำเภอธาตุพนมอำเภอนาแก อำเภอวังยาง สภาพภูมิประเทศมีอาณาเขตไม่ติดแม่น้ำโขงใกล้เคียงท่าของแม่น้ำโขง อย่างธาตุพนมจึงมีลักษณะของการถ่ายเทผู้คนต่างๆ ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นอย่างเมืองท่าใหญ่โบราณในลุ่มน้ำโขง อย่างธาตุพนมนั่นเอง โดยเฉพาะการผ่อนปรนความหนาแน่นผู้คนของชาวกลาที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่ชุมชนเรณูนครถือเป็นที่พักอาศัยที่เป็นแหล่งหนึ่งที่มีความผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมของชาวกลาและชาวภูไทตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการบันทึกจดหมายเหตุศาลสมเด็จพระยาดารงราชานุภาพฯ นั้นเอง จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้เห็นถึงการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยเฉพาะชาวกลาที่มาค้าขายส่วนใหญ่เป็นชายและได้แต่งงานอยู่กับสาวชาวเรณูนคร และได้แฝง

ตัวพร้อมทั้งอยู่ในชุมชนภูไทเรณูนครจนกลายเป็นหนึ่งในชุมชนภูไทเรณูนคร จะเห็นได้ว่ามีลักษณะ ศิลปะและวัฒนธรรมที่ผสมผสานในด้านของกลุ่มของชาวกุลลาในพื้นที่ชุมชนภูไทเรณูอย่างเห็นได้ชัด จากการบันทึกของศาลสมเด็จฯ และภาพอดีตของชุมชนแห่งนี้ รวมทั้งการฟ้อนรำที่มีลักษณะท่าฟ้อน ดาบฟ้อนเจิงที่แฝงอยู่ในท่าภูไทเรณูนครด้วยเช่นกัน

สภาพเศรษฐกิจสังคมในชุมชนแห่งนี้ ชาวชุมชนภูไทเรณูนครส่วนใหญ่ในชุมชนจะเป็น สาย เครือญาติของกลุ่มภูไทด้วยกันเองในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้แต่ปัจจุบันมีการเข้ามาทางด้านเทคโนโลยี การศึกษาการค้าขายและการเมืองการปกครองทำให้มีการปะปนกับกลุ่มอื่นๆ บ้างแต่ยังคงโครงสร้าง ของลักษณะเครือญาติเป็นส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่ ชุมชนนี้ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกรกรรมการ ทำนาและยังพบมีการปลูกฝ้ายเพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจในการทำหัตถกรรมในชุมชนพร้อมทั้งมีอาชีพ เสริมหลังจากฤดูกาลการทำนามีการทำมาค้าขาย ไปตามพื้นที่ในลักษณะค้าขายตรงโดยลักษณะตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันพบว่ามีค้าขายแบบคาราวานและค้าขายแบบขายตรงคล้ายคลึงกับลักษณะ ของนายฮ้อยสมัยก่อน ยังพบว่าชุมชนแห่งนี้มีแนวโน้มที่จะแข่งขันให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือและมีการ ศึกษาขั้นสูงในลักษณะอาชีพที่เป็นข้าราชการค่อนข้างมากเช่นเดียวกันในชุมชนนี้

อุปนิสัยชาวภูไทเรณูนครมีลักษณะคนที่ยิ้มแย้มแจ่มใสมี อหิยาศัยไมตรีที่ดีงามต่อบุคคล ที่มา เยี่ยมเยือนในพื้นที่ และยังพบว่าชาวภูไทเรณูนครเป็นคนที่หัวคิดทันสมัยทันยุคทันเหตุการณ์จาก สาเหตุของการดูภาพเก่าที่ลักษณะการแต่งกายหรือลักษณะของทรงผมนางรำในชุมชน ที่มีความสมัย ในยุค 40-50 ปีที่แล้ว ส่งผลให้เห็นถึงลักษณะของการรับสิ่งใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็วซึ่งน่าจะได้รับการ จากลักษณะการที่ใกล้เมืองท่าและมีการค้าขายในชุมชนต่างพื้นที่จนถึงเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร) จึงมีการแลกเปลี่ยนและรับเอาสิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว แต่ยังคงรักษายึดมั่นวัฒนธรรมหลักของตัวเอง ได้อย่างชัดเจนและมั่นคง

การแต่งกายเดิมชาวภูไทเรณูแต่งกายนิยมแบบเสื้อคอจีนแขนสามถึงสี่ส่วนไม่เต็มแขน เพื่อ เพื่อใส่กำไล มีกระดุมเงินหรือกระดุมมัดตามลักษณะของสถานภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล หรือตามโอกาสต่างๆ ชายนิยมใส่กางเกงขาก๊วยและใส่สร้อยได้เวลาที่อยู่บ้าน หญิงนิยมใช้ซิ่นต่อตีน พบผ้าโบราณที่มีลักษณะเรียกว่า “ผ้าเก็บดอก” ซึ่งมีลักษณะคล้ายแพรขาวของชาวกาฬสินธุ์ซึ่งอาจมี ลักษณะเป็นแนวทางเดียวกันตามชาติพันธุ์ภูไทแต่ไม่ปรากฏการผลิตในปัจจุบัน ผ้านิยมใช้ฝ้าย มากกว่าไหม เนื่องจากพื้นที่บางช่วงเวลามีอากาศหนาวจัด นิยมสืบทอดใช้ธรรมเนียมจากพื้นที่โดยนิยมใช้ ครามแล้วก็สีแดงที่ได้จากครั้ง อดีตชาวกุลลาที่อยู่ในเรณูนครนิยมขายน้ำแต้มน้ำย้อมส่วนมากจะมีสี ครามออกน้ำเงินซึ่งเป็นน้ำในการผสมการย้อมผ้าในสมัยโบราณที่ได้รับความนิยมจากคนในพื้นที่อีสาน เครื่องประดับจะนิยมเป็นเงินมากกว่าทอง เนื่องจากทองคำสมัยก่อนเป็นสิ่งที่หายากกว่าเงิน แต่ก็ยังมี ให้เห็นอยู่บ้างตามสถานภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล พบว่ามีเครื่องประดับที่แปลกตาออกไป

จากพื้นที่ของภูมิภาคอีสานทั่วไปเนื่องจากการค้าขายจากหัวเมืองฝ่งเหนือจนถึงหัวเมืองทาง
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับเมืองท่า อย่างธาตุพนม ดังจะกล่าว
อ้างจากจดหมายเหตุศาลสมเด็จพระยาดังราชานุภาพนั่นเอง ปัจจุบันนิยมแต่งกายแบบคนปกติ
สากลทั่วไป ตามแฟชั่นและกาลเทศะในปัจจุบัน แต่หากเมื่อมีงานพิธีหรือบุญเทศกาลบุคคลในชุมชน
จะแต่งกายแบบพื้นเมืองประยุกต์ซึ่งมีลักษณะการนำเอาผ้าพื้นเมืองมาตกแต่งและแต่งกายให้มีความ
สวยงามตามแบบสมัยนิยมมากขึ้นแต่ยังคงรักษาโดยใช้ผ้าที่เป็นพื้นพื้นของชุมชนเรณูนคร

2 บูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา
อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามแนวพระราชดำริของ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ” กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอท่าอุ
เทน จังหวัดนครพนม จึงได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง “ผู้ไทเรณูนคร” ซึ่ง4
มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สสำรวจชุมชน เพื่อให้รู้จักชุมชนของตนเองเพื่อตั้งประเด็นการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอท่าอุ
เทน จังหวัดนครพนม ได้ร่วมกันเสนอแหล่งการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์
วัฒนธรรม ภูมิปัญญา บุคคล สำคัญในชุมชน โดยครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและร่วมอภิปรายกับ
นักเรียน จากภาพ และสื่อวีดิทัศน์

1.2 เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอท่าอุเทน
จังหวัดนครพนม ได้ออกเดินทางสำรวจชุมชนตามตามแผนการจัดการเรียนรู้การศึกษา
ประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ร่วมกับสภาวัฒนธรรมตำบล สภาวัฒนธรรมอำเภอ และ
สภาวัฒนธรรมจังหวัดชั้น และเชิญโรงเรียนในเขตอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เข้าร่วม เพื่อให้
รู้จักชุมชนของตนเอง ทั้งนี้ได้ไปทัศนศึกษาแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในชุมชน จำนวน 3
แหล่งการเรียนรู้ 1)อาคารเก่าบริเวณชุมชนท่าอุเทน 2)ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน 3)พระธาตุท่าอุเทน
ซึ่งจากการออกเดินทางสำรวจชุมชนใน ครั้งนี้ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักสภาพชุมชน ท้องถิ่น วิถีชีวิต
วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และบุคคลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการเก็บข้อมูลอย่างมีกระบวนการ ดังนี้

2.1 ให้ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอท่าอุ
เทน จังหวัดนครพนม แบ่งกลุ่มตามความสมัครใจออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อศึกษาในหัวข้อ “ผู้ไทเรณูนคร”
: อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ โดยกลุ่มที่ 1 และ 2 ศึกษา สืบค้นข้อมูลในมิติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม 3

แหล่งการเรียนรู้ คือ 1)อาคารเก่าบริเวณชุมชนท่าอุเทน 2)ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน 3)พระธาตุท่าอุเทน กลุ่มที่ 3 สืบค้นข้อมูลในมิติของภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์

2.2 ผู้เรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมและครูที่ปรึกษาร่วมวางแผนร่วมกันในการลงพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆทั้งโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การจดบันทึก การบันทึกภาพ การบันทึกเสียง การปฏิบัติตนให้เหมาะสม โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนในกลุ่ม การเตรียมประเด็นคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ การประสานและนัดหมาย สัมภาษณ์กับปราชญ์ชาวบ้าน รวมถึงเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งครูที่ปรึกษาชุมชน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียน ตลอดจนกลั่นกรองคำถามและอำนวยความสะดวกด้าน ยานพาหนะในการเดินทางให้นักเรียน การนัดหมายและแนะนำให้นักเรียนรู้จักปราชญ์ชาวบ้าน

2.3 ครูที่ปรึกษากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เตรียมแบบประเมินในการวัดและประเมินผล ผู้เรียนทั้งทางด้านความรู้ พฤติกรรมและทักษะ

ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่

3.1 ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ออกเดินทางสู่แหล่งการเรียนรู้ชุมชนท่าอุเทนในที่ 21 สิงหาคม 2565 เวลา 08.00 น. ใช้เวลาในคาบลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่นการสัมภาษณ์ การจดบันทึก การบันทึกภาพ การบันทึกเสียง โดยปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

3.2 ครูที่ปรึกษามอบหมายงานเป็นการบ้านให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปข้อมูลที่ได้เป็น องค์ความรู้ นำเสนอในรูปแบบของแผนผังความคิด และจัดทำ Power Point ประกอบการนำเสนอ ให้ครูที่ปรึกษาและเพื่อนๆได้รับฟัง พร้อมทั้งตอบข้อซักถามต่างๆถึงสิ่งที่ได้รับการ ไปลงพื้นที่ในครั้งนี้ ลงพื้นที่แหล่งการเรียนรู้คือ 1) อาคารเก่าบริเวณชุมชนท่าอุเทน 2) ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน 3)พระธาตุท่าอุเทน

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

4.1 ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมทั้ง 3 กลุ่มสรุปข้อมูลที่ได้เป็นองค์ความรู้ตามวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 1) การตั้งประเด็นศึกษา 2) การเสาะหาแหล่งข้อมูลหลักฐาน 3) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน 4) การวิเคราะห์ ตรวจสอบ ประเมินคุณค่าหลักฐาน 5) การตีความเพื่อตอบประเด็นศึกษา 6) การนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีหลักฐาน มีเหตุผลและน่าสนใจ

4.2 หลังจากนำเสนอผลงานและอภิปรายกันในชั้นเรียนแล้ว ผู้เรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอด่านช้าง จังหวัดนครปฐมทั้ง 3 กลุ่ม เสนอให้ครูที่ปรึกษาพิจารณาและนำเสนอต่อให้คณะผู้บริหาร คณะกรรมการ สถานศึกษา คณะครูและนักเรียนทุกคนพิจารณาและอนุมัติ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับนักเรียน โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอด่านช้าง จังหวัดนครปฐม

4.3 มีการบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้รับกับรายวิชาในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอด่านช้าง จังหวัดนครปฐม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1.1 การบูรณาการการเรียนการสอนด้วยวิธีการศึกษาชุมชน ผู้เรียนและผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมร่วมกันให้ผู้เรียนค้นคว้าจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.2 องค์ความรู้ที่ได้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในการในการจัดการเรียนการสอนและการถ่ายทอดไปยังชุมชนได้อย่างไร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบกับงานวิจัยของผู้อื่นหลายๆคนเพื่อเป็นข้อสังเกตในการศึกษาครั้งต่อไป

2.2 การวิจัยที่สามารถตอบสนองงานระดับชุมชนนั้นจะขาดไม่ได้คือการศึกษาเชิงลึก เข้าชุมชนสร้างความเชื่อให้กับคนในชุมชน ศึกษาเชิงกว้างถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องของชุมชนให้รู้จริงเกี่ยวกับชุมชนและงานวิจัยนั้นเพื่อใช้ในการวิจัยในชั้นเรียน

2.3 ควรมีการศึกษาแบบองค์รวม ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม เพื่อสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์

เอกสารอ้างอิง

ของวรานันท์ ฉายารัตน์. (2564). การท่องเที่ยวเศรษฐกิจตามเส้นทาง EEC: พื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพื่อการบูรณาการการศึกษากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสังคมศึกษาและวัฒนธรรม. วิทยาลัยทองสุข.

- ชัยบดินทร์ สาลีพันธ์. (2540). *ประวัติชนชาติไทย หรือผู้ไท เรณูนคร*. ม.ป.ท.: อัดสาเนา.
- ถวลิ ทองสว่างรัตน์. (2529). *ประวัติผู้ไทและชาวผู้ไทเมืองเรณูนคร*. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีอนันต์.
- นพดล ตั้งสกุล,จันทนีย์ วงศ์คำ.(2548). *คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้าน และชุมชนผู้ไท*. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นฤพรบดินทร์ สาลีพันธ์. (2564). *อัตลักษณ์นาฏยศิลป์ชาติพันธุ์เรณูนครในสังคมวัฒนธรรมรัฐชาติไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาการวิจัยและสร้างศิลปกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ในตะวัน กำหม่อม. (2559). *การวิจัยเชิงสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์*. วิทยาลัยทองสุข: โรงพิมพ์ที่คอม.มหาสารคาม.
- พระวีระศักดิ์ จันทวิโส. (2561). *การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิชาสังคมศึกษา*. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
- มณีนรัตน์ สุภานุสนธิ์. (2560). *การสอนสังคมศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/117433>
- ฤทัยพรรณ ทองจับ. (2564). *ประเพณีชักพระ : การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนบ้านคลองขุดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสังคมศึกษาและวัฒนธรรม.วิทยาลัยทองสุข.
- โรงเรียนอุเทนพัฒนา. (2564). *กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรม*. นครพนม: โรงเรียนอุเทนพัฒนา.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2562). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ว่าด้วยแนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน*. มหาสารคาม: โครงการผลิตและเผยแพร่ตำราและผลงานวิชาการวิทยาลัยการเมืองการปกครอง.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อนุดรศักดิ์ วิชัยรัตน์. (2564). *ประเพณีนมัสการพระธาตุพนม : การบูรณาการส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสังคมศึกษาและวัฒนธรรม.วิทยาลัยทองสุข.
- Hong, P.Y., A. Sheriff and S. Naeger. (2009). A Bottom-up Definition of Self-sufficiency:Voices from Low-income Jobseekers, *Qualitative Social Work*. 8(3) : 357-376.